

TIIAME

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**TOSHKENT IRRIGASIYA VA QISHLOQ
XO'JALIGINI MEXANIZASIYALASH
MUHANDISLIK INSTITUTI QOSHIDAGI**

INTERHAUS TASHKENT AKADEMIK LITSEYI

DUNYO DINLARI TARIXI

Din va ijtimoiy hayot

1. Dinning jamiyatdagi o'rni .

2. Ijtimoiy munosabatlar va din . Dinning jamiyatdagi ijtimoiy funksiyalari

Bag'rikenglik va insonparvarlik madaniyatini rivojlantirish,
millatlararo va fuqarolararo hamjihatlik va totuvlikni
mustahkamlash, yosh avlodni shu asosda, Vatanga
muhabbat va sadoqat ruhida tarbiyalash
O'zbekistonda davlat siyosatining eng muhim
ustuvor yo'nalishlaridan biri etib belgilandi.

Shavkat Mirziyoyev

DINNING JAMIYATDAGI O'RNI Insoniyat tarixidan yaxshi bilamizki , dunyoning hech bir mintaqasi xalqi ma'lum bir din va e'tiqodlar tizimi siz o'z shaxsiy va ijtimoiy hayotini tasavvur qila olmagan. Tarixiy davrning barcha bosqichlarida jamiyatning asosiy bo'g'inlari o'z faoliyatlarini yuritish uchun u yoki bu diniy e'tiqod tamoyillariga tayanganlar. Mazkur holat barcha xalq va millatlarga xosdir. Ijtimoiy hayot shakl va mazmunining o'zgarishi jamiyat a'zolarining dinga bo'lgan munosabatlarining ham tobora o'zg'zgarib borishiga o'z ta'sirini ko'rsatdi.

Din va uning arkonlari, avvalambor, ijtimoiy ko'makka muhtoj kishilarni himoya qilishga xizmat qilgan. Shuning uchun ham jamiyatning zodagonlar tabaqasi uni darhol qabul qilmaganliklarini tarixdan bilamiz. Keyinchalik esa ba'zi hukmron doiralar dindan o'z ijtimoiy - iqtisodiy va siyosiy mavqelarini mustahkamlash maqsadlarida foydalanishga intildilar. Bunda g'ayriinsoniy xatti - harakatlarni amalga oshirishdan ham toymadilar. Jumladan, G'arbda ulkan ilmiy kashfiyotlarni amalga oshirayotgan olimlar cherkov hukmronligiga xatar tug'dirishi mumkin, degan xulosaga kelindi. Ular jodugarlikda ayblandilar

G'arbdagi mazkur ijtimoiy holatni O'rta asrlar Movarounnahri, ayniqsa, temuriylar davri bilan qiyoslasak, shunday holatni kuzatamizki, islom dini ulamolari bu davrda yashab, ijod qilgan buyuk allomalarimiz faoliya tini din ahkomlariga zid, deb qoralamaganlar. Sobiq totalitar tuzum davrida milliy - madaniy merosimizni ilm - fanning kushandasi qilib ko'rsatishga astoydil kirishildi. Masalan, o'tgan asrning 70 - yillarida surat ga olingan filmda Mirzo Ulug'bekning o'limida Xo'ja Ahror Valiy aybdor qilib ko'rsatilgan. Go'yoki, Xo'ja Ahror Valiy shahzoda Abdulatifni "otang kufr ishlarni olib boryapti va bu bilan shakkoklik qilyapti», «kofirni o'ldirish tufayli esa islomda katta ajr - savobga erishiladi» degan fatvoni bergandek epizodlar mavjud. Tarixiy haqiqatga ko'ra Xo'ja Ahror Valiy Mirzo Ulug'bek qatl qilinganda umuman Samarqandda bo'lmagan. Aksincha, u kishi temuriyzodalar o'rtasidagi toj - taxt uchun kechayotgan urushlarning oldini olishga astoydil harakat qilgan.

XX asrda sobiq Ittifoq hududida boshqa dinlar qatori islom diniga oid bilimlarning ham tanazzulga uchrashi jaholatning kuchayishiga sabab bo'ldi. Ateizm g'oyasi ustuvorlik qilishga harakat qildi. Natijada, islom dini ta'limotiga yot bo'lgan unsurlar ijtimoiy hayotga kirib kela boshladi. Lekin, islom dini ta'limotida ustoz - shogird an'anasi shakllangan bo'lib, diniy bilimlar ustozdan - shogirdlarga o'tib kelgan.

Dinni to'g'ri talqin qilish tinchlikni saqlash, bag'rikenglik muhitini shakllantirish, ilm - fanning taraqqiy etishiga xizmat qiladi. Undan g'arazli maqsadlarda foydalanish esa ijtimoiy hayotning izdan chiqishiga, jamiyatda notinchlik yuzaga kelishiga sabab bo'ladi .

*Cherkov tomonidan J. Bruno
kitoblarining yoqilishi*

Dinning « funksiyasi » va « roli » tushunchalarini farqlash lozim , ular bir - biri bilan bog'liq , lekin aynan bir narsa emas.

Funksiya - bu dinning jamiyatdagi hara kat usuli . Rol - bu funksiyani bajarish nati jalarining jami yig'indisi.

Dunyoqarash funksiyasi. Barcha davrlarda din hayotning mazmun - mohiyati , inson ning turmush qiyinchiliklari , «narigi dunyo haqidagi savollarga javob beradi. Ushbu javoblar kishilarga yashashdan maqsad nima ekanligini anglash hissini beradi. Xudoga ishonuvchi kishilar o'zlarini taq dinning zarbalari ostida arang kun ko'ruvchi ojiz mavjudot sifatida emas, balki hayotlarini yaxlit ilohiy mazmunning bir bo'lagi sifatida tasavvur qiladilar .

Tasalli berish funksiyasi. Hayot mazmuni haqidagi savollarga din tomonidan berilayotgan javoblarda bu olamda kechirilayotgan azob - uqubatlar inson uchun be- emasligi uqtiriladi, bu esa e'tiqod qiluvchilarga ruhiy osoyishtalik taqdim etadi. Tashvishli hodisalar bilan aloqador bo'lgan diniy rasm - rusumlar musibatli kunlar-kishilarda ruhiy muvozanatni saqlashga yordam beradi. Kishi boshqalarning o'ziga nisbatan xayrixohligini his qiladi va aniq o'rnatilgan rasm - rusumlardan ruhiy osoyishtalik topadi .

O'z ijtimoiy mansubligini belgilash funksiyasi. Diniy ta'limotlar unga e'tiqod qiluvchilarni bir xil qadriyatlar va mushtarak maqsadlar atrofida birlashtiradi (biz musulmonmiz , biz nasroniymiz, biz yahudiymiz va h.k.). Masalan, yapon xalqi e'tiqodiga ko'ra, har bir yapon sintoiylik dinida tug'iladi. Yahudiy dinida bo'lish uchun ham yahudiy millatiga mansub bo'lish kerak. Musulmonlarda esa mansublik imon shartlarini bajarish bilan belgilanadi .

Dunyodagi zo'ravon va tajovuzkor kuchlar qaysi bir xalq yoki mamlakatni o'ziga tobe qilib, bo'ysundirmoqchi, uning boyliklarini egallamoqchi bo'lsa, avvalambor, uni qurolsizlantirishga, ya'ni eng buyuk boyligi bo'lmish milliy qadriyatlari, tarixi va ma'naviyatidan judo qilishga urinadi.

Ijtimoiy me'yorlashtirish funksiyasi. Barcha dinlar unga e'tiqod qiluvchilarning ijtimoiy munosabatlari diniy qoidalar bilan tartibga solinadi. Masalan, ota - onalar, farzandlar, qo'ni - qo'shnilar, qarindosh - urug'lar va hatto boshqa dinga e'tiqod qiluvchilarga nisbatan bo'ladigan munosabatlar ham tartiblab qo'yiladi.

Ijtimoiy nazorat funksiyasi. Din kundalik hayot uchun me'yorlari belgilash bilan cheklanmasdan, kishilarning xulq - atvorini ham nazorat qiladi. Diniy guruhning aksariyat cheklovlari faqat uning a'zolari ga taalluqlidir. Lekin, ayrim me'yorlar diniy jamoaga taalluqli bo'lmagan kishilarga ham tegishli hisoblanishi mumkin. Masalan, giyohvandlik moddasini iste'mol qilish, boshqa dinga e'tiqod qiluvchilarga zo'ravonlik qilish, o'ziga tegishli bo'lmagan mulkka egalik qilishga intilish va boshqa salbiy hodisalarga qarshi turish umumiy cheklov va nazoratga bog'liqdir.

TIAME

Moslashuv funksiyasi. Din odamlarning yangi ijtimoiy muhitga moslashishiga yordam beradi. Ayrim sabablarga ko'ra, boshqa mamlakatlarga ko'chib ketgan kishilar yangi joyda notanish mahalliy urf - odatlarga oson ko'nika olmaydilar. Bunday sharoitda ular o'zlari e'tiqod qiladigan dinning rasm - rusumlarini va e'tiqod normalarini hamda ona tilini saqlab qolish orqali madaniy va milliy qadriyatlarini keyingi avlodlarga uzatadilar Albatta, din yuqorida ko'rsatib o'tilgan muhim ijtimoiy funksiyalarni bajarib, jamiyat a'zolari dunyo qarashiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Mamlakatimizda islom dinidagi **mo'tadillik tamoyili** kishilarning shaxsiy va ijtimoiy hayotlaridagi mavjud muammolarga bag'rikenglik, saxovat, savob, himmat kabi axloqiy qadriyatlar asosida oqilona yondashishga undaydi.

Bu tamoyil O'zbekistonning bugungi kundagi shiddat bilan kechayotgan ijtimoiy taraqqiyoti uchun ma'naviy omillardan biri bo'lib xizmat qiladi .